

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Yô'êl û-malë'ākî

Ḳimḥi, David

Basileae, 1530

[Text 1]

[urn:nbn:de:bsz:31-270755](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-270755)

יִוָּאל תִּנְכִּיא עִם פִּירִישׁ

וְ בֹר קִמְחִי :

דְּבַר יְהוָה אֲשֶׁר חָה אֶל יִוָּאל בְּ
בֶן־פְּתוּאֵל : שָׁמְעוּ זֹאת הַ
חֹזְקִים וְחַאזִינוּ כֹּל יִדְשְׁכֵי הָאָרֶץ הַ
תְּהִי־תָה זֹאת בְּיַמֵּיכֶם וְאִם בְּיַמֵּי אֲבֹ
אֲבוֹתֵיכֶם : עֲלִיתָ לְבַגְיֹכֶם סִפְרוּ וְכִ
וְבַגְיֹכֶם לְבַגְיֹתֶם וּבַגְיֹתֶם לְדֹר אַחֵר :

דְּבַר ה' אֲשֶׁר חָה אֶל יִוָּאל. זֶה הַ
תִּנְכִּיא נִתְנַבֵּא תַחֲלָה עַל הַ
הָאֲרֶבֶת שִׁיבִיא הָאֵל וְת' בְּאֶרֶץ וְשֵׁר
עַל עֲבוֹתֵיהֶם. וְאִם כֵּן נִתְנַבֵּא נִבְרָאת
עֲתִידָה לִימֵת הַמְּשִׁיחַ. וְיֵשׁ אֹמְרֵי
כִי בְיַמֵּי יְהוֹרֵם כֵּן אַחֲאֵב גִּיבֵא זֶה הַ
הַנְּבִיא שִׁיחִיתָ רַעֲב בְּאֶרֶץ. כִּמּוֹ שׁ
שֶׁאֵמַר כִּי קִרָּא ה' אֵל הַרְעֵב וְגַם כִּי
אֵל הָאֶרֶץ שֶׁבַע שָׁנִים. הִרְשָׁנוּ הַיּוֹ
ר' מִיּוֹנֵי אֲרֶבֶת וְהַגְּשָׁמָה הַיּוֹר הַגְּשָׁמִי
זַעֲצוּרִים. וְכִסְדָּר עוֹלָם אֵמַר כִּי בְּ
בְיַמֵּי מִנְשָׁה נִבֵּא וְאֵמַר יִוָּאל נַחֲסִ

ב

וואל עם פירוש

הבקוק נתוכנאו בימי מנשה. ולפי
שלא היה מנשה כשר לא נקראו על
שמו. שמעו זאת הזקנים. כי הם
ראו יותר כמה שעבר בימיהם כמו
שאמר זקנוך ויאמרו לך. החיתה
זאת בימיכם. אם היתה זאת ההא הא
השאלה. ואם בימי אבותיכם. כי ה
הארבה שהיה במצרים לא היה אלא
מין אחד ואעפי שאמר בספר ת
התלים ויהן לחסיל וכולם. ואמר וי
וילק ראין מספר הארבה היה עיקר
ושני המינים באו עמו. לפיכך לא
זכר בתורה אלא הארבה ולא היה א
אלא עת אחת. וזה היה ר' מינים גזם
ארבה ילק חסיל וכאו בר' שנים זה
אחר זה כמו שאמר יתר הגזם וגו'
וזאת הרעה לא היתה עד אותו הזמן
: עליה. על הגזרת הזאת. לרור א
אחר. כניהם הכאים אהריהם כלומר
לזמן רחוק תוכלו לספר זאת הגזרת

ד' דוד קמחי

יתר הגום אבל הארבה ויתר הארבה
אבל תולס ויתר תולס אבל תולס ;
הקוצר שבורים ובמה ותולדו כל-ש
שותי יין על עסיס פי נכרת מפיכם
; פי גוי עלה על ארצי עצום ואין מ
מוספר שניו שני ארבה ומתלעות ל
לכרא לו ; שם גפני לשמה ותאנת
לקצפת השות חשפה ותשליה הל
הלבינה שרוגיה ; אלו בכתולת חג
תגרת שש על בעל נערתה ;

יתר הגום. מה שהותיר הגום בשנה
ראשונה אבל הארבה בשנה השניה
כי לא באו ד' המינים בשנה אחת א
אלא זה אחר זה כד' שנים. וכן אמר
ושלמתי לכם את השנים אשר אבל
הארב' וגו'. יש אומרי' כי נסרא גום
על שם שגוזז את התכראה. וארבה
לפי שהוא הרב שכמונים. וילס ל
לפי שהוא לוסק ולוחך את העשב.

וואל עס פירוש

והחטיל לפי שהוא כורת את הכל מן
יחסלנו הארבה. ות' מותר זחלא א
אבל גזבא ומותי גזבא אבל פרחא ו
דמותר פרחא אבל שמוסא. חסיצו
שבורים. אותם הרגילים להשתכר ב
ביון עתה חסיצו משנתכם ובכו יו
יומם ולילה כי לא תמצאו ויון כי ה
הארבה יאכל הענבים. עסיס. היון
צקרא עסיס. וכן כל משקה שיוצא
ע' בתיתה ודריכה. מן ועסותם את
רשעים. כי גוי. כל קבוץ מן החי י
יקרא גוי לפיכך אמר על הארבה ג
גוי. וכן אמר על הגמלים עס לא עו
ועל השפנים עס לא עצום. שני
שני אריה. כאלו יש לו שנים בשני
האריה. ומתלעות לכיאו לו. מ
מתלעות הם השנים הגסות והלכיא
גדול מן האריה. שם גפני לשמה.
עבר במקום עתור. או פי יאמר יו
ורשב הארץ בבאו שם גפני לשמה.

וכן כי גוי עלה על ארצי שזכר ; זה
 ותאנתי לקצפה. כל הבנויים הם רברי
 יושב הארץ. או הם רברי הנביא. וכן
 ת' שני פירי גפני עמי לצרו. ופ' ל
 לקצת ולזעם ולמארה. וי' לקצפה
 לסליפה. וכן מפרשים בקצת על פני
 המים ד'ל שיסיר הארבת הקליפה
 שיאבלגה ; חשות חשפה. הבנוי ל
 לתאנה גם לגפן. וכן הלבינו שריגיה
 ופ' חשפה גלה ארתה. כלומר שת
 שהסיר קלפתה וכן ת' מסלת קלת
 ורמא. ופ' השליך הקליפה לארץ ב
 באכלו הלחות שבין הקליפה לעץ.
 או פ' חשפה והשליך שאכל העלי
 והסמדר השליך לארץ והנה היה מ
 מגולה ; הלבינו כי אחר שימוץ ה
 הארבת הלחות נשארו השריגים יב
 יבשים ולבנים. הלבינו. פעל עומר
 וכן בשלג ולבינו ; אלו. אומר בנגר
 בנסת ישראל קונני על זאת הרעתו

דואל עם פירוש

דעשי אבל גדול במרו חבתולה שז
שגשאת לכהור ומת בעורה נער כי
אז היא רוב שמהתם זה בזה וכשמת
מתאבלת אבל כבר והיא חוגרת שק
תחת עריה וחליתה. אלי פי קונני.
רית ויקונן המלך ואלא מלכא : ח
חגורת שק. הפועל הזה נשתמש
בו בפועל ובפעול כאחד יאמר ח
חוגר ויאמר חגור. כן לובש ולכוש :

חכרת מצחה ונסך מבית יהנה אכלו
הפתנים משכתי יהנה : שדר שרה א
אבלה ארמיה פי שדר גגן הוכיש ת
חידש אמלל יצחר : הוכישו אפרו
חיללו כרמים על חטה נעל שעורה
פי אבר קציר שרה :

חכרת מצחה ונסך אמר חכרת לשון
זכר ואמר מצחה שהיא לשון נסכה
לשון זכר גופל על הענין. כלומר ק
קרבת המצחה ותנסך. וכן אשר יע

יעשה מאלה יעשה מלאכה: תכרה
 בנין הפעל כי הארכה חברותו. ואם
 פסק מהם הרגן והתירוש ממה יב
 יביאו מינה ונסך לבית המסרש ו
 וחס אין להם מה יאכלו ומה ישאו;
 אכלו הכהנים. שהיו אובלים משלחן
 ה' ואין: שרד שרה. אכלה נשחתה
 ושממה. כי אין בה פירות וכן אכל
 תירוש: הוביש תירוש במו יבש.
 והי' פעל עומד. וכת' יבישו גופניא
 או יהיה מענין כשת ויאמ' זה ע'מ
 כאלו יש לו בשת בשגפסק: אמלל
 ענין כריתה. וזכר רגן תירוש ויצהר
 כי אלה הג' הם רוב חיי האדם: ה
 הובישו צווי וכן הילול. ואמר ה
 הובישו כי ראוי לכם שתבושו כי
 מעשיכם וטרחכם בשרה הוא לריק
 : איברים עובדי השדות: בורמים.
 עובדי הכרמים. וטעם איברים על ה
 חטה ושעורה. וטעם בורמים על ה
 הגפן:

וראל עם פירוש

הגפן הובישה ותקאנה אמללה רמוז
גם תמר ותמרם כל עצי השנה ובשר
בי הוביש ששון מן בני אדם / חגרו
וספרו התקנים תולילי משרתי מז
מזבח בואו לינו בשקים משרתי א
אלתי בי נמצע מבית אל חובם מ
מנחה ננסה / קדשו צום קראו עז
עצמה אספר זקנים כל יושבי הארץ
בית יהנה אל חובם וזעקו אל יהנה !
אתה ליגם בי קרוב יום יהנה ובשר
משרתי נבא / הלא נגר עינונו אבל נ
זכרת מבית אל הינו שמחה נגיל !

הגפן הובישה ובשת. או הוא ענין ב
בשת כמו שפי' הוביש הירוש. בי
הוביש ששון ובש כלומר נפסק כי
התבואות והפירות הם ששון בני א
אדם או יהיה ענין בשת על דרך מ
משל : חגרו רל חגרו שק. ופירש
אחר כך לינו בשקוי ופי' באו בית ת

ו קמא

ושם ספרו. ואמר לינו כי אפילו ב
 בלילה לא הסירו השקים מעליכם א
 אולי ירחם עליכם. ואמר משרתי
 אלהי שהשירות הוא כמזבח לאלהי
 וסמך השירות לאלהים למזבח כמו
 אשר ישרתו לה בהם! קדשו צום ה
 הזמינו העם לתענית. ות' גזרו תע
 תענית קראו עצרה שיהיו נעצרים
 העם ממלאכתם ויאספו לתפלה וב
 דבשה. וזעקו אל ה' אולי ישמע ו
 זעשתכם ויסיר מעלינו המכה הזאת
 וכל זה אמר הנביא שיעשו בבא ה
 הארבה עליהם. או שישוכו בתשוב
 טרם באו והאל ברחמיו יבטל הג
 הצורה: אהה ליום. אמרו אהה ואני
 לזה היום שיבא: ובשוד משרי יבא
 כמו שוד שיבא פתאום כן יבא זה ה
 היום משרי. והנצור פו' משרי מ
 מחוס. וכן בקול מים רבני בקול שדי
 שודד חזק ותסות שאין דרך להמלט
 ב 5

וואל עם פירוש

מימנו : הלא נגר עינינו אכל זכרת.
זראה התכואה המבושלת ויבא הא
הארבה לעינינו ויכרתנו ויזון ש
שזכרת האכל זכרת מבית אלהינו
שמחה וגיל כי היו מביאי סרבנות
בחק הסציר ושמוחים שם כי גדולה
היתה שמחת הסציר כמו שאמר ב
בשמחת הסציר :

עבשו פירות תחת מגרפותיהם נש
נשמו אצרות נקסו מגרפות כי ת
הרכיש דגן :

עבשו פירות. כמו עפשו עיני עפ
עפוש. כי הכית והפא ממוצא אחר.
וכן במשנה הבקר לעניים כמו הפ
הפקר : פירות. הם גרגרי הזרע
שהם תחת הארץ. ואמר כי מארת
אחרת תהיה כי הזרע יהיה גשחת ה
ומעופש תחת הארץ ולא יצמח וא
ואשר יצמח יאכלנו הארבה. או ית

ד' דויד סמוי

יהעפשו צרצרי תזרע מפני הגשמי
שלא יורו עליהם כי גם בן תהיה ע
עצירה גדולה בשנים האלה ! מ
מגדפותיהם. בסגול המס והם ח
חתיכות העפר. וכן באבן או באגרות
לרעה קצת המפרשים ! נשמו א
אוצרות. אוצרות התבואה נשמו כי
אין דבר לחכמים בהם והנה הם שו
שוממי ! נהרסו ממגורות. בשורס
וכפל הענין במה שאמר כי ממ
ממגורות כמו אוצרות. וכן העוד
זרע במגורה. ופני נהרסו כאלו נת
נהרסו כי לא יבניסו בהם דבר או
נהרסו כי אין חושש להם לתסגם כמו
במנהג משנה לשנה וגופלים ונ
ונשחתים. והמס הראשונה במלת
ממגורות נוספת גם בן מאיתיות א
אמתין. ובאו שתי אותיות נוספות
באחת במלת. וכן מתלאת. וארזני
אני ול כתב כי המס הראשונה לש

וואל עם פירוש

לשמוש באלו היתה בהירק ממגורו
ופיו מקצתם מהמגורות נחרסו. ו
ובמו מם השימוש בפתח כי למ
למבראשונה לא התקדשו למדי ;
וכי הוביש רגן. פירשנוהו ;

מה נאנחה בהמה נכני ערני בקר
כי אין מרעה להם גם ערני הצאן
נאשמו ; אלו יהיה אקרא כי אש א
אקלה נאות מרבר ולתבה לחטה כל
עני השנה ; גם בתמות שנה פשר
אלר כי נכשו אפיקי מים ואש אב
לכלה נאות המרבר ; הקעה שופר
בציון נחריעו קתר קרשי ירגוה כל
ישבי סארג כי בא יוט יהיה כי קר
קרוב ;

מה נאנחה בהמה. אמר דרך כלל וא
ואחר כך דרך פרט ; ובוכו. ענין ב
בלבול כאדם המבולבל בדעתו ולא
ירע מה יעשה. וכן גבוכי הם בארץ ;

די רויד קמחי

גם עררי הצאן. אמר גם כי עררי הצ
הצאן ימצאו פעמים מרעה שלא י
ימצאוהו הבקר לפי שהם עולים כ
בתרים ובגבעות מה שלא יעשו ה
הבקר ברוב ; נאשמו האלה כשוא
לברו וענינו ענין שממה. וכן תא
האשם שומרון כמו שפירשנו ;
אליך הו כי אין מושיע זולתך ; כי
אש. באלו אש ולהכה עברה בהם כ
כאשר עבר הארבה בהם ; נאות מ
מרכב. אחלי הרועי יקראו נאות זה
והוא בחלות דיו כאלת מן נוח. ויה
דירית מרכבא והוא לשון דירת. א
לשון דור ברברי רזל נכנסות לדיר
להתעשר ; גם בהמות שרת. אפילו
חיות השרה שימצאו מרעה בתרים
רחוק מן חיישוב ולא כאש הארבה
; הערוג אליך. מפני הצמא ; כי
יבשו אפיקי מים. כי הארבה יהיה

יואל עם פירוש

באלה השנים ועצירת הגשמים ה
היה את על פי כן חית השנה ש
שהולכות למרחוק הנה והנה ימצא
מרעה במקומות הלחים מעט הנה
ומעט הנה אבל לא ימצא מים ל
לשתות כי בעצירת הגשמים יבשו
חנהרות ואפיקי מים. ואעפי שהם
צריכים למאכל יותר הם צריכים ל
למשתה. תערוג. כל אחת ואחת
ותוא ענון צעקה על חצמא. במר כ
באל תערוג על אפיקי מים. ואש
אבלה נאות המדבר. מקומות הדשא
שהיו במדבר יבשו כאלו אש אכלה
אותם. וקראם נאות לפי שנוטי שם
אהלים הרועים שוכני המדבר ואת
על פי שהוא רחוק מן היישוב.
תקעו שופר והריעו. כפל הענון כ
במה שאמר כי ציון הוא הר הקדש
ובן אמר על ציון הר קדשו. וטעם
תקעו והריעו לעורר הלבבות על ה

התשובה : יום השנה
 באפלה יום ענן וצערפל בשחר פרוש
 על חחרים עם רב ועצום במחה לא
 נתנה מן השולם ואתריו לא יוסת ע
 ער שני רור רור :

יום השך הצרה נמשלת לחשך כמו
 השמחה נמשלת לאורה . אי פירוש
 כי מרוב הארבה השכה הארץ כמו
 שאמר בספר אלה שמות על ארבה
 מצרים ויעל הארבה על כל ארץ מ
 מצרים כבר מאד ויכס את עין כל ה
 הארץ ותחשך הארץ . ואנקלוס ת
 הרגם כן וקפא גיבא ית עין שמשא
 וכל ארעא ותשובת ארעא וגומר :
 כשחר פרוש על חחרים . כמו שחר
 שהוא פרוש על ההרים כרגע כי ש
 שם נראה תחלה חשמש בצאתו מ
 מפני גבתם כן יבא זה הארבה פ
 פרוש ופרושט על הארץ כרגע :

וְאֵל עַם פִּירוּשׁ

במותרו לא נהיה. בני אותו של מצרים
לא היה אלא מין אחד והוא הארבה ו
והיה רב אותו המין כמצרים יותר
ממה שהיה עתה בארץ ישראל. לפ
לפיכך אמר ואחריו לא יהיה בן . ו
והנה אמר במהו לא נהיה בני היו
ארבעה מינים ושכמצרים לא היה
אלא מין אחד ; לא יוסת. בצרי כמו
לא יוסית בחורק ;

לפניו אכלה אש ואחריו תלחט לה
לחבה בגן עדן הארץ לפניו ואחריו
מנפח שממה וגם פליטה לא חי
היתה לו ; במראה סוסים מראתה
ובפרשים בן ירוצין ; בקול מרפכות
על ראשי חחרים ונקודין בקול לחב
אש אכלה קש בעם עצום ערוף מ
מלחמה ;

לפניו. במקום שיוחנה נראה לפניו
ולאחריו באלו אש אכלה ולחטה כל
הצומח. לפיכך אמר לפניו ואחריו

ד' דויד קמחי

כי מקום הניתהו לא יראה כי הוא י
ובסה את עין הארץ אבל חונה במ
במקום זה ואיכל ונוסע במקום א
אחר ואיכל זהו לפניו ולאחריו ;
בגן ערן הארץ לפניו. לפני בא הארבי
היתה הארץ בגן ערן ואחרי שיבא
על הארץ ואבל כל הצומח בשאר
הארץ אחריו מדבר שממה ; וגם
פליטה לא היתה לו. שלא הניח דבר
מן הצומח שלא אבל. ויונתן הרגם
ואת שזבא לית ביה לרשיעיא ;
במראה סוסים. במרוצתו רומה ל
למראה הסוסים ; בקול מרכבות.
בפתח המס ; על ראשי החרים יר
ירקרון. קול חליבתם בקול חליבת
המרכבות ויותר להם שהולכים על
ראשי חתרים ולא כן המרכבות יר
ירקרון כי מהלך הארבה בקריתה
ממוסום למקום. כמו שאמר לנתו
בהם על הארץ ; בקול להב אש א

יואל עם פורוש

אכלה קש. בי הקש והעצים הרקים
כשהאחו בהם אש משמיעים קול.
וכן אמר בקול הסירוי ההת הסיר ;
ערוך מלחמה. בעם עצום שערוך
להלחם עם שבנגרו שמשמיע קול
ותרועה להבחיל שבנגרו ; ערוך.
העין בשוא וסגול הוא פעול סמור ;

מפניו נחול עמים כל פנים קבצו
פארור ; כגבורים ירוצו באנשי מ
מלחמה ויעלי חומת ואיש בדרביו
ילבון ולא יעבטון ארחותם ; ואיש
אחיו לא ירחקון גבר במסלתו ילבון
ובעד השלח יפלו לא יבצעו ;

פארור. שהרות וקדרות. כמו הקדרה
כן היו כל הפני מפניו. כמו וכשל
כפורר והאלת בתוכה למשך. ובהי
כל אפיא איתתקיא איקרום איפמין
בקובה. וימ קבצו פארור על דרך

וכוונתם אספו נגהם. וא"ל תפיש ע
 עליהם כי אין לשון קבוץ בלשון א
 אסיפה בבל מסום. כי לא יאמר ק
 קבוץ ידיך כמו שיאמר אסות ידיך
 ולא יאמר ויקבוץ רגליו כמו שאמי
 ויאסות רגליו אל המטה ונאמי ואין
 איש מאסת אתי ולא יאמי מסבץ
 אתי. וכן לא יאמר סבצו נוגהם כי ה
 הקבוץ יאמר על הרבה המפורד ו
 והאסיפה יאמי את ע"י שאינו מפורד
 : כגבורים ירוצון. ולא יעבטון א
 ארדהותם בתרגומו ולא מעבטון א
 ארדהותיו. ואין לו חבר במסרא. ו"מ
 ארתו מן העבט תעביטנו. כמו שא
 גבר במסילתו. ו"מ ארתו כמו י
 ישורתין וכן הוא בלשון ערבי :
 גבר במסילתו. לפי שהמשילם ב
 באנשים וגבורים אמר גבר אעמי
 שלא יפול זה הלשון אלא על בני א
 אדם : ובעד השלח יפלו. השלח הוא

וואל עס פירוש

חסייה. וכן מעבור בשלח. ואין מ
משלחת במלחמה. ובשר פי על כמר
ויסגר השם בערו. ובפר בערו. ופלג
במו יחנו. וכן על פני כל אחיו נפל.
נופלים בעמק; לא יבצעו. כמו לא
ופצעו מן פצע חתת פצע. והוא פעל
עומד. וכן ובצעם בראש כלם. והוא
פעל ויצא ענין כריתה. אמר אין ה
החיל הזה בשאר אייבים שהמנוע
מלבא עליך כחרב כי אלה יחנו על
החרבות ולא יבצעו וזה לקלותם.
וית שלח ענין שליחות; ויבצעו ע
ענין שרואי בצע. אמר ולא אתר דאינון
שליחותן אולן סטולין ולא מקבלין
ממון. אמר אינם בשאר אייבים ש
שהפייסם בממון;

בעיר ישקו בהרמה וירצון בפתים
יעלה בשר תחללים וכלא בנצב;
לפניו נצח ארץ רעשו שמים שמו

די דוויד סמוחי

שמש נרח קררי וכוונכים אספוי ג
נאחם : ניהנה נתן סולו לפני חילו
כי רב מאד מונחהו כי עצים עשה ד
דברו כי גדול יום יהנה ונזנא מאד
ומי ובילגו : נאם עתה נאם יהנה
שבו עמי קבל לבבכם וקצום ונבכי
דבמספר : וסרשי לבבכם נאל ב
בגדיכם ושובו אל יהנה אל הויכם כי
הגיון ורחום הוא ארה אפוס ורב הסר
ונחם על הרעה : מי יורע נשוב ו
נחם נחשאר אחריו ברכה מונחה ג
נזכה ליהנה אל הויכם :

בעיר ישוקו. ענין שוק. וזכר זה ה
הלשון בארבה לפי ששוקיו הם א
ארוכים. ועוד כי הוא הולך תמיד לא
ינה אלא מעט. וכן אמר במשק ג
גבים שוקק בו רל התמורת התליכה
וכן וכן משק ביתי. ויה בקרתא מ
מריגין : בבתים יעלו. כי משואת

וראל עם פיורוש

אויבויס ישגב הארם כבתים הגכותי
: כער החלונים. כמו מן החלונים.
וכן כער השכבה כער החלון. אמר
אינם בשאר אויבויס שתסגור השער
לפניהם כי מן החלוני יבנסו בבית
כמו הגנב שימצא השער סגור וי
וישתדל לוכנס מן החלונים ; לפניו
רגזה ארץ. בבאג תרגז הארץ לפניו.
וזה דרך משל. וכן רעשו שמים ו
וקררו ואספו גגהם הבל משל לרוב
הצרה כי כן דרך הכתוב. כמו השן
השמש בצאתו. והרומים לו רבים.
וענין אספו גגהם אספו אורם לתוכם
שלא נראה. וכן אסות ירוך ויאסות
רגליו ; ויהיה נתן קולו. ותנה האל
ית השמיש בא החיל הזה לפני ב
בואו עי נבואיו בוי שישוכו בת
בהשובה ; ומי יבילגו. מי יוכל ל
לסבלו. וכן מי מבלבל את יום באו ;
וגם עתה. טעם וגם כל אם לא ת

ד' דוויד קמחי

השובו לפני באו גם עתה אחרי באו
אני מוזהיר בכם שתשובו. ואמר ע
עתה בי קרוב היה עת באו בהנבא
הנביא. כמו שאמר בי בא יום ה' בי
קרוב. בכל לבבכם שלא תהיה הת
התשובה בלב ולב שתראו דרבי ה
התשובה בנגלה ובנסתר לא תשובו
והתשובה תהיה בנסתר כי היא העקר
; וכצום וכבני ובמספר. בנראה ל
להכניע הלבבות ושיראו איש את
חברו צם בוכה וסופר ויכניע לבבו
אם לא שב מעצמו ; וקרעו לבב
ואל בגדיכם. אם תקרעו לבבכם ות
ותסירו מימנו כל מחשבה רעה א
אינכם צריכים לקרוע בגדיכם כמו
שארם קרע בגייו על צער והצרה
כי חנון ורחום הוא בן מדותיו כמו
שכתוב בתורה שהוא מגחם על ה
הרעה לשבים. וכן כתוב ויגחם ה'
על הרעה אשר רבו לעשות לעמו

יואל עם פירוש

ז' מי יודע ושוב. ימ' מי יודע אולי
ישוב האל ונחם. ואעפי שאמרנו
כי ממדותיו הוא שנחם על הרעה
ואין ספק בזה אעפי כן אם רבו ה
העונות לא ינחם עד שיעניש מעט
או רב. לפיכך אמר מי יודע. או
יהיה פירושו מי שיוודע דרכי ה
התשובה ישוב ונחם האלהים על ה
הרעה הזאת. ויהי מאן יכע דאית ב
ביה חובין יתיב מנחון ויתרחם ע
עלדתי. והשאר אחריו ברובה. וה
זה אל יתי ישאיר אחר הארבה ברובה
שאם ישובו בעדנו ירחנו האל יתי
וישאיר בצומח ברובה שלא ישהת
הכל והגשאר יהיה לברכה והעשו
מימנו מנחה ונסך לה' אלהיכם בנגד
מה שאמר הכרת מנחה ונסך מ
מבית ה' ;
הקעי שופר בציון קדשו צום קרא

עצרה / אספר עם קדשו קהל סבצו
 זקנים אספר עוללים יונקי שרים
 יצא חתן מחרור ובלה מחפתה / ב
 בין האלים ולמוצח יבבו הפתנים מ
 משחתי יהנה יראמור חוסה יהנה
 על עמוד ואל תתן נחלה לחרפה ל
 למשל עם אדם למה יאמרו בעמיי
 איה אל הים / יונקא יהנה לצר
 צחמל על עמו /

חקעו פירשנוהו למעלה / אספר
 עוללי יונקי שרים שיתענו גם ה
 הקטנים וכן יונקי שרים יתענו ש
 שלא ינקו ויהיו כלם באסופה אחת
 ויבבו קטני יונקי שרים לרעבונם
 והגדולים יבצעו לבניהם וישובו ו
 והאל יתברך ברחמי ירחם לצעקת
 הקטנים / יצא חתן אפילו החתן
 שהיה לו לשמוח עם אשתו יצא מ
 מחררו וכן הכלה תצא מבית חופתה

וואל עם פירוש

זהו חרר שזכר . וכל אלה חררים
שזכרים לבן של אדם וה' ירחם ;
בין האולם ולמזבח . כי שם היו ע
עומדים לעבור עבודתם ובתחבטל
עבודה יבכו ויתפללו לאל ית' בבית
מקדשו ויאמרו חוסה ה' על עמך ;
לחרפה למשול במ גוים . כי ב
בשהיה רעב בארץ ישר' היו יוצאים
רבים מימנה לגור בארץ מצרים וב
ובארץ פלשת' מפני הרעב וזה היה
הרפת להם ומושלים בהם גוים . ב
בהיותם גרים בארצם ; ויסגא ה'
לארצו . התנבא הנביא כי אחר ש
שועשו תשובה יקבל האל יתעלה
תפלתם ואז יסגא לארצו שלא תהיה
שממת ; לארצו . בעבור ארצו ;

בןשן ותנה ויאמר לעמו הנני שלח
לכם את חנן והחירוש ותחצתו וש
ושבצתם אותי ולא אפן אתכם עוד

וי דויד קמחי

חרפה בגוים : ואת הצפוני ארחיק
מעליכם וחרחתיו אל ארץ ציה וש
ושממה את פניו אל הים הסרמוני ו
נסתפו אל הים האחרון ועלה באשו
ותשל צחנתו בי הגדיל לעשות : אל
תיראי אבמה גילי ושמחי בי הגדיל
ותנה לעשות : אל תירא בהמות
שדי כי בשא נאות מרבר כי עז ג
בשא פניו האנה נאפן צהנו חילם :

ויען . ענה לצועקי על ידי זבואו :
שולח לכם . שאצמיה לכם עצי ח
השרה ועשב הארץ : ושבעתם
אותו ממוני : ואת הצפוני ארחיק
מעליכם . הארכה סרא צפוני שבא
להם מפאת צפון : וחרחתיו אל ארץ
ציה ושממה . ושם ימות שלא ימ
ימצא מה יאכל . לפיכך ועלה באשו
: את פניו אל הים הסרמוני . פירוש
המזרחי והוא ים כנרת או ים המלח

יואל עם פירוש

שחם למזרח ארץ ישראל ; וסופו
אל הים האחרון. ים המערבי והוא
שקרא אותו בתורה הים הגדול ש
שהוא למערב ארץ ישראל ; פניו.
רָל ראשו כל כך היה רב חיל הארבה
שהיה מחזיק מים לים מים המזרחי
לים המערבי ; ועלה באשו. האלת
בשוא לברו ; ותעל צחנתו. כפל ה
הענין כְּמִשְׁ בִּי צחנתו כמו באשו.
וטעם העליה שיעלה ריחם הרע ל
לאפי הערברים ; כי הגדיל לעשות.
הארבה הגדיל לעשות רע בארץ ו
רהאל ית' ריחם על הארץ והמיתו.
ורָל פירשו זה הפסוק לימות המ
המשיח ואמרו ואת הצפוני ארוח
מעליכם זה יצר הרע שצפון ועומד
בלבו של אדם. והרחתיו אל ארץ צ
ציה ושמימה למקום שאין בני אדם
מצויין להתגרות בהן ; את פניו אל
הים הקדמוני. שנתן עיניו במקדש

ד' דוד קמחי

הראשון והחריבו ; וסופו אל הים
האחרון. שנתן עיניו במקדש שני ו
והחריבו והרג תלמידיו חכמים שבו
ועלת באשו ותשל צהנתו. שמינית
אומות העולם ומתגרה בשונאי י
ישראל. כי הגדיל לעשות אמר א
אביו ותלמידיו חכמים יותר מכולם
; אל תיראי ארמה. ארץ ישראל אל
יוראו וישיבית ; גילו ושמחי. בנגר
הגרו וספרו והלילו קדשו צום ;
כי הגדיל ה' לעשות. פי' לעשו טובה
בנגר הארבה שהגדיל לעשות רעות
; אל תיראו בהמות שדי. כמו שרת
בנגר מה שאמר גם בהמות שרת ה
תערוג אליך ; כי רשאו גאות מ
מדבר. שאמר עליהם ואש אכלה ו
וביון שרשאו בן מלאו האפיקי מים
; כי עץ נשא פריו. כמו שעץ נשא
פריו ביושן בן במדבר רשאו מ
מקומות הרשאים ; חילם.

וְיָאֵל עִם בִּירוּשׁ

כַּחַם וְהוּא הַפְּרִי שִׁוְרֵיֶע כַּח הַעֵץ :

וּבְנֵי צִיּוֹן גִּילָה וְשִׂמְחָה בִּיהִתָּה אֵל
אֵל חֵיכֶם כִּי נָתַן לָכֶם אֶת-הַמְּוֹרָה לִצְ
לְצַדִּיקָה וְיִוָּרֵד לָכֶם גִּשְׁם מוֹרָתָ וּמִ
וּמִלְּשׁוֹשׁ בְּרֵאשׁוֹן ; וּמִלֵּאֵי הַגְּרָגוֹת
בְּךָ וְהַשִּׁוּקִי הַיְסָבִים תִּירוּשׁ וְיִצְהָר ;
וְשִׁלְּמִתִּי לָכֶם אֶת-הַשְּׂנִיִּים אֲשֶׁר אֵבֵל
הָאֶרֶץ חִלְּסָה וְהַחֲסִיל וְהַגִּזְּם חִילָה ה
הַגְּדוֹל אֲשֶׁר שִׁלְּחִתִּי בָכֶם ; וְאֵבֵלְתֶּם
אֵבֵל וְשִׁבּוּעַ וְהִלְלִתֶם אֶת-שֵׁם יְהוָה
אֵל חֵיכֶם אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְּלִיא
וְלֹא יִבְשׂוּ עַמִּי לְעוֹלָם ; וְיִרְעַתֶּם כִּי
בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל אֲנִי וְאַנִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וְאִין צִוֵּד וְלֹא יִבְשׂוּ עַמִּי לְעוֹלָם ;

וּבְנֵי צִיּוֹן . כְּנָגַד מַה שֶׁאָמַר הַסֵּעִי
שׁוֹפֵר בְּצִיּוֹן ; כִּי נָתַן לָכֶם אֶת הַמְּ
הַמְּוֹרָה לְצַדִּיקָה . כְּמוֹ יוֹרֵת . וְאָמַר
כִּי נָתַן לָכֶם לְצַדִּיקָה שֶׁעָשָׂה עִמָּכֶם

ד' דוד קמחי

בעברו על פשעכם ופקד אתכם ב
במטר. וזכר המורה תחלת שהוא
במרחשון אחר כך פירש עוד ואמר
ויורד לכם גשם מורה ומלקוש :
בראשון פי' הגשם הנקרא מורה ת
הורידו לכם בעתו שהוא במרחשון
והוריד לכם גם כן מלקוש בעתו כ
בהרש הראשון שהוא ניסן ושניהם
מורה במס כמו יורה ביו. ור"ל
פי' כי יורה ומלקוש שניהם ירדו
בניסן באותה שנה שאמרו אותה ש
שנה יצא רוב ארץ ולא ירדו לחם ג
גשמים וירדה להם רביעה רא
ראשונה באחד בניסן אמר להם ג
זביא לישראל צאו וזרעו אמרו מי
שיש לו קב חטים או שעורים יא
יאבלנו ויחיה או זרענו וימות. א
אמר להם את על פי בן צאו וזרעו
זעשה להם נס ונתגלה להם מה ש
שבחורים ובסדקים של גמלים וש

יואל עם פירוש

ושבכותלים ויצאו וזרעו שני רש
ושלושי ורביעי וירדה להם רביעה
שנייה בחמישה בניסן והקריבו ע
עומר ב"ו בניסן ונמצא העומר ה
המתקרב מתבואה הגולה בששה
חדשים. קרב משל י"א יום ונמצאת
התבואה הגולה בששה חדשים ג
גולה באחד עשר יום ועל אותו דור
נאמר הזורעי ברמעה ברנה יסצרו
: ומלאו הגרנות בר. מבואר חוא :
והשיקו. כמו וחציפו מן ויצת השם
אלהים את מי ים סות על פניהם ב
בלומר שהיו היקבי מלאים עד ש
שיצופו היון או השמן על פניהם :
ושלמתי לכם את השנים. כי לא באו
בשנה אחת כמו שפיר'. וי"ת הפסוק
הזה דרך משל נראה כי רעהו היה
שהיא נבואת עתידה לימות המשיח
שתרגם יא'ש'לם לבין שניא סבתא ת
תלח שניא דבזו ותבזון עממיא או

אימנא נלישנא נשלטונא רמל
 רמלונתא פונעגות חילי רבא רש
 נשליחית פון / ואכלתם אשר עשה
 עמכם לחפלא . פלא היה כי בשנת
 אחת שלם להם תכואת ארבע שני /
 ולא יבושו . לפי שחיה להם כאלה ה
 השני הרפת רעב כגוים / וידעתם .
 תברר שאני כסרבכם שומע /
 צעקתכם ואני אלוהיב ואין עוד . לא
 באלהי העמי שעברתם כי הלא יו
 וועילו כי תהו חמת /

ותנה אחריו בן אשפוז את דוחי על
 כל פשו ונבא בניכם וכלתכם וז
 וסניכם תלומות ותל מון בחוניכם
 חיונות יראי / נגם על העברים ו
 נעל השפחות בנימים תהמה אשפוז
 את דוחי /
 והיה אחריו . כמו והיה באחרית ת
 חימי ואמר אחריו לפי שאמר וי

וואל עם פירוש

וידעתם כי בקרב ישראל אני אמר
עתה תדעו ולא ידועה שלמה בני עור
השובו ותחטאו לפני אבל אחרי ז
זאת הידועה יבא זמן שתדעו אותי
ידועה שלמה ולא תחטאו עוד והוא
לימות המשיח שני כי מלאה הארץ
דעה את ה' אשפור דוחי על כל
בשר פי' בישראל כמו שאמר במ
במקום אחר כל בשר ואינו מבל כ
בעלי חיים אלא האדם לבור. ואמר
ויברד כל בשר יבא כל בשר בן פרט
הנה כל בשר על ישראל הראויים ל
לחיות רוח הקדש עליהם. ואמר כל
אל הגדולי והקטנים כמו שאמר כי
כלם ידעו אותי למקטנים ועד גדולם
ורוח הוא רוח רעה וחסבל כמו ש
שאמר ונחה עליו רוח ה' ואחר כך
פירש רוח חכמה וכינה רוח עצת ו
וגבורה רוח דעת ויראת ה'. ומפני
שיוזכר שכלם ויגבר כמקצתם כח

הדבר עד שיתנבא. כי לא אמר כי
 כלם יתנבאו אלא ונבאו בניכם וכן
 ובנותיכם וכשפיכות הרוח אמר על
 כל בשר אבל כנבואה לא אמר כל
 אלא ונבאו בניכם ובנותיכם. ואמר
 זקניכם כחוריכם לא כלם והוא ע"י ש
 שנתכ החכם הגדול הרב ר' משה בן
 מימון ז"ל כי לא תבא לארץ הנבואה
 ואפי' עם התלמודות אלא אם בן סדום
 לו טבע בעת היצירה. והבנו והבנות
 יתנבאו כנערוהם כמו שמואל ה
 הנביא והנבואה תהיה להם כמראה
 החלום כמו שאמר חלומי הזיונות.
 וכן היתה גבורת רוב הנביאים. כמו
 שאמר אם יהיה נביאכם ה' כמראה
 אליו אתודע בחלום אובר בו. וכן
 יהיו בהם מעלות זה למעלה מזה
 כמו שהיו נביאים שעברו ע"י ש
 שאילי יהיה בהם כמשח רבי ע"ה.
 והנה זכר שלשה מעלות אשר בש

יואל עם פירוש

בשנות הארס ימי הנערות ובחרות
וימי הזקנה / וגם על העבדים כמור
שאמר ועמדו זרים ורעו צאנכם וב
ובני נבר אכריכם ובורמיכם וגם א
אותם לפי שיעמדו בארץ ישראל ו
ויעברו את ישראל ההיה להם רוח
דעה וחשבל וענין שפיכות הרוח רל
שתהיה בהם רוח לרוב בענין הש
השפיכה וכן אמר ושפכתי על בית
דוד ועל יושב ירושלם רוח חן ות
ותחנונים :

ונתתי מופתים בשמים ובארץ גם
באש ותימרות עשן / השמש ית
יתפף לחשה ותגרום לרם לפני בא יום
יתה תגדל ותגורא / ותה כל א
אשר יקרא בשם יהוה ימלט כי כח
בתר ציון ובירושלם תהיה פליטה
באשר אמר יהוה ובשרירים אשר
יתה קרא :

ונתתי מופתים . באותו הזמן אתן מ

ד'דויד קמחי

מופתיו על העתיד לבא והמופתים
 יהיו בשמים ובארץ היום בארץ ל
 לרוב ההרג שיהיה אש ותמרות ע
 עשן בשמים וחס הכרקו חצורפים
 בנפלים והשרפה תעלה עשן וחס י
 יהיו מופת על מגפת הגוים הבאים
 עם גוג ומגוג על ירושלים / תמרות
 עשן. עמודי עשן ולפי שהתמר עז
 גבוה וישר ושות ידמו הרבר גבוה
 וישר אליו לפיכך אמר ותמרות ע
 עשן על עמודי העשן. ודעת החכם
 רבי אברהם א"ע ז"ל היא כי קדרות
 המאורות הוא מופת על מלחמות
 עצומות וקדרות המאורות יהיה ב
 באותו הזמן לפני בא יום ה' יהיא י
 יום מגפת גוג ומגוג והעמים אשר
 אתו והסמני האלה יהיו מופתיו על
 הרבר הזה. ופי' והירח לרם הוא ק
 קדרות הירח ובשיתיה הקדרות ש
 שלם יהיה הירח שהור ובשלא יהיה

וואל עס פירוש

הקדורת שלם יהיה ארום כדום זש ו
והירח לרם . והרמבם פי' מי זה ו
והדומי' לו הוא ערמי על הצרות ש
שיבאו על העמי' והמופתים שאמי'
בשמיי' ובארץ דם ואש והמורת ע
עשן וכן השמש יהפך לחשך והירח
לדום כל זה הוא משל אל הצרות וח
והמלחמות כמש' על הארבה לפניו
רגזה ארץ רעשו שמים שמש וירח
קררו וכוכבי' אספר נגחם . וכן יאמר
על מפלת גוג ומגוג שמש וירח ק
קררו וכוכבי' אספר נגחם . ולפירוש
הרמבם זל מה שאמר לפני בא יום
ה' ה' ה' ה' לו לומר בבא יום ה' ואפשר
שאמר שחצרה הזאת תהיה לישראל
ויהיה להם האור לחשך לפני בא י
יום מפלתו של גוג ומגוג שיעלה
עם עמי' רבים על ירושלם ער ש
שילחמו עליה ויצא חצי העיר ב
בגולה וזו הוא החשך כמו שאמר

בנבואת זכריה לא יהיה אור יסרות
 וספאון ויום מפלת גוג ומגוג הוא
 יום ה' הגדול והנורא כמו שאמר ב'
 בארכה בני גדול יום השם ונורא מ'
 מאד ; והיה כל אשר יקרא. כי אז
 במלחמת גוג ומגוג תהיה צרה גד'
 גדולה לישראל זמן מועט. כמו ש'
 שאמר על אותו הזמן חבי כמעט
 רגע ער יעבור זעם. ואז יכלו רבים
 מישראל והקרושים ויריאי האל ב'
 באמת ימלטו. כמו שאמר בנבואת
 ישעיה והיה כל הנותר בציון וה'
 והנותר בירושלם קרוש יאמר לו ב'
 כל הכתוב לחיים בירושלם. וכן אמר
 כל אשר יקרא בשם השם והוא ש'
 שיקראוהו באמת כמו שאמר קרוב
 ה' לכל סוראיו לכל אשר יקראוהו
 באמת. והם השורדי אשר ה' סורא
 כי הם יקראוהו באמת והוא יקרא א'
 אותם עברי ואהבי ; כי בהר ציון.

יואל עם פירוש

כי שם ועלו הגוים : ובשרוים .
והפלטתה תהיה בשרוים . או יהיה
פיו קורא קריאת הגדולה והבכור .
וכן שלושים וקראים קראי העדה .
וקראתי לעברי לאלוים ויהי קורא
זמיון :
כי הנה בנימים ההמה ובעת ההיא א
אשר אשוב את שבת יהודה ויר
נירושלים : וסבבתי את כל הגוים
והורדתיים אל עמק יהושפט . ו
נשפטתי עמו שם על עמי ונחלתי
ישנאל אשר פורג בגוים ואת ארצי
חלסו : ואל עמי נודו גורל נחנה
את חילך בנחנה ונחלצה מכרה בנין
נישחה : וגם מה אהם לי אז נצידון
נכל גלילות פלשת תגמול אהם מש
מישלמים עלי ואם גומלים אהם ע
עלי של מהנה אשוב גמלכם כו
בראשכם : אשר כספי ונתכי לקחתם
ומחמדי חטובים תבאתם לחיבליכם

וּבְנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יְרוּשָׁלַם מִבְּרַתֶּם
 לְבְנֵי תְרוּגָם לְמִעַן תִּרְחִיקֶם מִשָּׁל
 גְּבוּלֶם : הַנְּגִי מִעֵינֶם מִן חַמְסוּם
 אֲשֶׁר מִבְּרַתֶּם אִתֶּם שְׂמִיחַ וְחִשְׁבוֹתַי
 אֶמְלֹכֶם בְּרֵאשִׁיבֶם : וּמִבְּרַתִּי אֶת־בְּנֵי
 בְּנֵיבֶם וְאֶת־בְּנוֹתֵיכֶם בְּיַד בְּנֵי יְהוּדָה
 וּמִבְּרֹם לְשִׁבְאִים אֶל גּוֹי כְּחֹק בְּנֵי יְהוּדָה
 יִתְּנֶה דָבָר :

כִּי הִנֵּה זֶה יִהְיֶה כִּימֵיךם וּבִעַת אֲשֶׁר
 אֲשִׁיב אֶת שְׁבוֹת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם
 וְהֵם יָמוּת הַמִּשְׁחָה וְזָכַר יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם
 אֶפְרַי שְׁבַל יִשְׂרָאֵל יִשׁוּבּוּ
 לְפִי שֶׁהַמִּשְׁחָה יִהְיֶה מִשְׁבֹּט יְהוּדָה
 זָכַר יְהוּדָה וְזָכַר יְרוּשָׁלַם לְפִי שֶׁהוּא
 רֵאשׁ הַמְּמַלְכָה גַם זָכַר יְרוּשָׁלַם כִּי
 שֵׁם תְּהִיָּה מִלְּחַמַת גּוֹג וּמִגּוֹג : א
 אֲשׁוּב בְּהוֹב בְּיַד מִן הַקֵּל כִּמּוֹר
 וְשִׁב אֶשֶׁם אֶת שְׁבוֹתֶךָ עֲנִין הַנְּחַת וְהַ
 וְהַשְׁקֵט וְקִרְיִי אֲשִׁיב בְּיַד : וְקִבְּצַתִּי
 אֶת כָּל הַגּוֹי אֲזַ בְּאֶרְתּוֹ הַזְּמַן אֲקַבֵּץ

יואל עם פירוש

את כל הגוים וטעם דקבצתי שאתן כ
בלבם שיבאו עם גוג ומגוג וכן אמי
בנבואת יחזקאל והביארתוך אל הרי
ישראל ; והורדתים אל עמק
יהושפט. כי שם תהיה המלחמה וזה
העמק היה למלך יהושפ' ארלי בנה
שם או עשה שם מעשה ונקרא על
שמו והעמק לעיר ירושל' או נקרא
עמק יהו' על שם המשפט. כמו ש
שאמר ונשפטתי עמם שם. וכן ה'י
למישר פילוג דיןא ; ונשפטתי א
אבנס במשפט עמם ואוביחם על א
אשר הרעו לישראל בגלותם בניניהם
; אשר פזרו בגוים טיטוס ומוחצהו
שהחריבו ארץ ישרו ופזרו יושביה
בין הגוים ; ואל עמי. כמו ועל. וכן
ויך את הפלשתי אל מצחו כמו על ;
ידו גורל. היו משליכיו גורל בניניהם
על ישראל זה יהיה שלך וזה יהיה
שלי ; ידו משפטו ידו מן לידות

את קרנות הגוים ומפני פגישת ש
שני יודין באחד חסרו הויר פא פעל
והוטלה תנועתה על יוד איתן. ופוי ד
ישליבו כמו אשליך עליהם גורל ;
בזונה. בשכר הזונה ; וגם מה אתם
לי. מה לי ולכם שבאתם בארצי ש
שאתם שכני ויהיה לכם להטיב לע
לעמי ולא עשיתם בן אלא כאשר ד
ראיתם שבאו עליהם מלכי האומות
התחברת עמהם לשלול שלל ולבוז
בו ; גלילות. כמו גבולים ; הגמול.
החא הא השאלה וגמול הוא החלת
הטובה שמטיב אדם לחברו או תח
תחלת הרעת. אמר מה זה שאתם מ
מרועים לי אם תחשבו להגסם מ
ממני שהרעתי לכם מתי הרעותי ל
לכם. ואם תאמרו כי אתם מעצמכם
גומלי לי עתה רעה בי מי שירע ל
לישראל מחשבתו להרע לי כי הם ב
בני אם בן הוא קל מהרה אשיב גמ

דואל עם פירוש

צמולכם בראשכם ; אשר בספי
וזחבו לקחתם. כי בספם וזחכם של
ישראל לי הוא בני אני נתתיו להם ;
ובני יהודה. בעודם בארצם הייתה
אזנבים את הקטנים ומוכרים אותם
לבני היונים שהם רהוקים מארץ י
ישראל למען לא ישובו עוד לארצם
אז אמר זה בגלותם שכאו עם א
אויבתם והיו לוסחי הבנים ומוכרי
אותם ליונים ; הגני מעירם. כי עוד
ישובו לארצם אעפי שמקום גלותם
רהוק ישובו לארצם הם או בניהם
אז גם הם גם בניהם הם בתחית ה
חמתיו ובניהם שיהיו בזמן הישועה
; ומכרתיו. בלומד אמסרם בודם ו
והם ימכרום לשבאים שהם רהוקים
מארצם יותר מהיונים ; לשבאים
בתנועת האלת בחירק וחירוד גהה. ש
שבאים הם בני שכא והם מזרחי ו
ודרו מית לארץ ישראל ולצר וצירון

ר' רוזר קמחי

ופלשת והם רחוקים מאור מאלה ה
הארצות :

קראו זאת בגוים קדשו מלחמה ה
תעורר הגבורים וגשו בעלה כל אנ
אנשי המלחמה : פתח אתיכם לח
לחברות ומזמרותיכם לרמחים הח
חלש יאמר גבור אני : ערשו
בכאי כל הגוים מסביב ונסבבו ש
שמה הנחת יהנה גבורך : ועורר
ויעלה הגוים אל עמק יהושפט כי
שם אשב לשפט את כל הגוים מס
מסביב : שלחו מגל כי בשל סגור
בואו רדו כי מלאה את השוקה ה
היסקים כי בפת רשתם : תמינים
תמינים בעמק חרוץ כי קרוב יום
יהיה בעמק חרוץ :

קראו זאת באלו כרוז יעבור אליהם
ויעורם לבא למלחמה זאת על יד
ירושלם : קדשו חזמינו כמו ו

יואל עם פירוש

ויקדש את ישראֵל ואת בניו : כתר
אתיכם לחרבות. כלי המלחמה. זה
והאתים הם שחופרי' בהם. והמזמורי
הם שחורתכים בהם הזמורות. אמ' כל
כלי כרזל השיבו אותם לבלי מלחמי
כי גדולה תהיה זאת המלחמה וכזמן
השלום שיהיה אחר זאת המלחמה
אמר בצבאות ישעיה כהפך זה. וכ
ובתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם
למזמרות : עושו ובאו. הקבצו מן
עש כסיל וכימי שהוא חברר כובכים
וכן תרגם יונתן ותבג'שון וייתון :
וצקבצו. צורי שלם עם גון הכנין :
הנחת ה' גבוריך. הורר מתרגום וירד
ונחת : גבוריך. הם המלאכים על
דרך כי מלאכיו יצוה לך לשמרך ב
בכל דרכיך. ועל דרך מן השמים ג
גלחמו הכובכים ממסילותם גלחמו
עם סיסרא : יעורו. מבואר הוא :
שלחו מגל. המשיל חגרים ההם ל

ד' דויד קמחי

להכזאח שבשלה והגיע זמנה לק
לקצור שישלח ארם את המגל ל
לקצרה בן הגוים האלה הגיע זמנם
למות כחרב בעמק הזה : בואר
דרו. דרו בעמק הזה כי הוא כמו ה
הגת שמלאח עובים שראוי לרוד
אותם בן אתם בית ישראל דרכו אלה
הגוים בזה העמק ושלחו כחם חרב
: השיקו היקבים. שהם מלאים ער
שיצות היון על פניהם וגשפך היון
על פניהם והוא משל לשפיכת הדם.
ובן הם באח עתם למות כי רבה ר
רעתם אשר עשו לישראל הם רא
ואבותיהם : המוגים המוגים.
הכפל להזק הענין : בעמק חחרוד
קורא אותו חרוץ כי שם יהיו הגוים
חרוצים וחתובים. או כי שם יחרוד
ויחתוך משפטם כמו שקרא אותו
עמק יהושפ'. ותי עמק חחרוד פלוג
דינא כמו שתרגם עמק יהושפט :

וואל עם פירוש

שמש ונתן קברו וכבכים אספו נג
גגהם ; ויהנה מציון ישאג ו
המורושלם יתן קולו ובעשו שמים
רארץ ויהנה מחסה לעמו ומעוז ל
לבני ישראל ; ויבעתם כי אני יהנה
אל חילכם שוכן בציון חר סרשי ויה
ותיהה ירושלים קדש נזרים לא יע
בעברו בה עוד ; ונתנה כיום ההוא
יטפו חתרים עלים והגבעות תלקנה
חלב ובל אפיסי והורה ילכו מים ו
ומעין מבית יהנה יצא והשקה את
בחל השטים ; מצרנים לשממה ת
תהנה נארום למרבר שממה תהנה
מחמס בני יהונה אשר שפכו בם
צקיא בארצם ; ויהנה לעולם תשב
ירושלים לרור נדור ; ונקיתי במם
לא נקיתי ויהנה שוכן בציון ;

שמש . חשבו וקדרו להם ולמעלה
פירשנוהו ; וה' מציון ישאג כי

שם שבינתו בירושלם ובאלו משם
 ישאג ויתן קולו עליהם ולסולו יר
 ורעשו שמים וארץ. והכל דרך מ
 משל. אמר גם רעש יהיה ביום ה
 החוא בארץ ישראל כמו שנאמר ב
 בנבואת יחזקאל ובנבואת זכריה ;
 ותי מחסה לעמו . מאלה הגוים גם
 מהרעש שלא ויזקם ; וידעתם .
 וחיתה ירושלם קדש . כמו חקדש
 שאסור לזרים ; וזרים לא יעברו
 בה . עור להרע להם כמו שעשו ער
 היום . גם אפשר שלא יבגסו זרים ב
 בירושלם כי תגדול קדושתה לעתיד
 ובמו שהחיבל אסור לחבס שם ו
 ואפילו ישראל בן תחיה כל העיר
 קדש שלא יבגסו בה זרים מאומה
 העולם ; וחיה ביום החוא . בעת
 החיא אחר בלות הגוים שמה תחיה
 טובת גדולה לישראל . והמשיל ה
 הטובה שתחיה להם בהזמנה מבלי

יואל עם פירוש

עמל ויגיעה כאלו ההרים יטפו להם
עסיס והגבעות תלבנה חלב. וענין
תלבנה חלב מרוב החולה וההגרה.
בנה ההליבה לגבעות ואת על פי ש
שהחלב הוא התולך והנגר. וכן ילכו
מים בנה ההלכות לאפיקים. ועל ה
הדרך הזה והרנה עינינו רמעה. ו
והאפיקים הם העמקים שנגרו בהם
המים. ורמעיך מבית הירצא. זהו
כמשמעי כמו שכתוב בנבואת יח
יחזקאל. והשקה את נחל השטים.
כתרגמו מישר שיטיץ. כי העמק
יקרא נחל בין יש בו מים בין אין
בו מים. והגאון רב סעדיה זל פירש
נחל השטים הוא הירדן כי הירדן
הוא קרוב למקום הנקרא שיטים ל
לפיכך סמנו אליו. מצרים זכר
מצרים ואדם מצרים בעבור הי
חושמעאלים ואדם בעבור מלכות
דומי. ואלה שהי האצמות הנח ת

הגזברות זה ימים רבוי ותהיינה עת
 עת הגאולה והיא חיותא רביעאה ב
 במראית דניאל. וזכר מצריי בעבור
 ישמעאליו כי אשת ישמעאל היתה
 מצרית. שנאמר ותקח לו אמו אשה
 מארץ מצרי'. וכן אמו הגר המצרית
 לפיכך יחס האומה הזאת למצרים.
 וזכר ארום בעבור מלכות רומי. וכן
 עשה ישעיה בפרשת קרבו גוים ש
 שהיא על חרבן רומי כמו שפרשנו
 שם. ואמר זה בעבור כי מלכות ר
 רומי רובם ארומים ואת על פי ש
 שנתערבו בהם עמים רבים כמו ש
 שנתערבו גם כן במלכות ישמעאל
 בקראים על העיסר. ומלך קיסר א
 ארומי היה. וכן כל המלכים אחריו
 אשר היו ברומי ושתי האומות ה
 האלה הרעו לשבט יהודה ובנימין
 שגלו בנייהם ושפכו רמס כמים ב
 בארצם. וארום שהיא מלכות רומי

יואל עם פירוש

היא שהחריבה בית שני עי טיטוס
הרשע ושפכו דמים והגלו אותם בין
האומות. ועל גלותינו זה נאמר ה
הפסוק הזה לפיכך לא זכר אלא י
יהודה כי עשרת השבטים שהגלה
מלך אשור ולא שבו עד היום לא ה
היו ברשות שתי האומות האלה :
נקיא. נכתב באלף. וכן אל התן ע
עלינו דם נקיא. וכא על דרך נחי ה
האלת נשיא נביא : בארצם חבנו
לבני יהודה או למצרים וארם :
ויהודה. מצרים וארם יהיו שממה
לא ישבו לעולם אבל יהודה לעולם
תשב : ונקיית. מבספם וזהבם ש
שלקחו אנסה האומי' כי גם ישראל
יקחו מהם לעתיד ויהיו להם לשלל
ודמים ששפכו לא אנסה אותם אלא
גפש תחת גפש גפש השופכים או
בניהם אחריהם. כי בכל כסת וזהב
שבעולם שיתנו כופר גפשותם לא

ר' דוד קמחי

יהיו נקיים מרמס ; וה' שובן ב
בציון. טעמו למה שאמר למעלה
ויחודה לעולם תשב. אמר וה' שובן
בציון גם בן לעולם כי לעולמי ער
תהיה שכינתו בציון אחר שתשוב
שם כימרת המשיח. וכן חתם יה
יחזקאל נבואתו ושם העיר
מיום ה' שמה ;

הם ונשלם ספר יואל

ה 3